

Strategie restorativní justice pro Českou republiku

Ke konci března 2021 se uskutečnila online konference ČESKO RESTORATIVNĚ 2021. Hlavním cílem konference bylo představení nového doporučujícího dokumentu s názvem **Strategie restorativní justice pro Českou republiku** (dále jen strategie RJ) a konkrétní kroky pro období 2021–2024. Strategie RJ obsahuje výsledky více než rok probíhajícího dialogu odborníků a institucí trestní justice.

Česká republika je zapojena do evropského projektu s názvem Restorative Justice: Strategies for Change. Uvedeného projektu se účastní devět evropských států a Evropské fórum pro restorativní justici. Doporučením Rady Evropy je implementace restorativní justice do politiky, legislativy, a především do praxe. V každém zúčastněném evropském státu byl vytvořen koordinační tým „Core Members“ o třech až pěti členech.

Členy národní skupiny České republiky („Core Members“) jsou:

- Mgr. Lukáš Dirga, Ph.D. – vrchní ministerský rada Odboru milostí a inspekce Ministerstva

spravedlnosti ČR,

- plk. PhDr. Pavel Horák, Ph.D. – ředitel odboru výkonu trestu vazby a trestu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR,
- PhDr. Andrea Matoušková – ředitelka Probační a mediační služby,
- JUDr. Petra Masopust Šachová, Ph.D. – předsedkyně Institutu pro restorativní justici, z. s., a koordinátorka projektu Restorative Justice: Strategies for Change,
- PhDr. Jan Tomášek, Ph.D. – výzkumný pracovník Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.¹

Hned na úvod konference se členové národní skupiny představili ukázkou tzv. kruhu (základní typ restorativního programu). Řečník předával své slovo dalšímu přednášejícímu nebo moderátorovi, což poskytlo náhled na vhodný nástroj pro získání zpětné vazby od řečníků. „Podstatou kruhů obecně je, že se všichni jeho účastníci mohou k dané otázce vyjádřit“.²

¹ Členové skupiny jsou vyjmenováni v pořadí dle dokumentu Strategie restorativní justice pro Českou republiku.

² Bližší vysvětlení kruhů: MASOPUST ŠACHOVÁ, P. 2018. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. C. H. Beck, Praha.

Na online konferenci představili jednotliví členové národní skupiny průběh přípravy strategie RJ, která probíhala nejprve formou společného dialogu s odborníky a pokračovala navazujícím dotazníkovým šetřením v českých věznicích a s hlavními představiteli trestní justice.

Příprava strategie – dialog s odborníky a institucemi

Od podzimu 2019 do jara 2020 proběhlo formou kruhů 10 workshopů, kterých se zúčastnilo více než 150 odborníků trestní justice nebo postpenitenciární péče. Všem odborníkům na workshopech byly položeny základní dvě otázky: **Jaké jsou hlavní překážky rozvoje restorativní justice v České republice? Jak mohu já osobně či profesně podpořit rozvoj restorativní justice?** Za překážku pro rozvoj restorativní justice je považováno v 26 % nastavení společnosti, myšlení lidí a obavy ze změn, 23 % vidí překážku v nedostatku informací a vzdělávání o restorativní justici a 22 % poukázalo na přístup justice a rigiditu systému. Na otázku, jak může jednotlivec přispět k rozvoji restorativní justice, byly vyhodnoceny tyto odpovědi – 35 % odborníků využije restorativní justici ve své každodenní práci včetně té klientské a 33 % bude informovat o restorativní justici jiné odborníky a laiky. Na podzim roku 2020 proběhlo dotazníkové šetření hlavních představitelů trestní justice, které přineslo podobné výsledky jako u zmíněných workshopů, tj. 29 % označilo jako překážku nedostatek informací a vzdělávání o přístupech restorativní justice, 25 % určilo překážkou stávající nastavení společnosti.³ Jednou z dalších aktivit bylo druhé dotazníkové šetření v českých věznicích se zaměřením na názory a postoje zaměstnanců. Dotazníku se zúčastnilo 225 respondentů pracujících na různých pozicích – ředitelé věznic, vedoucí výkonu trestu, psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci a vychovatelé. „*Většina respondentů vyjádřila kladný vztah k tomu, jak RJ pohlíží na trestný čin a možnosti jeho řešení.*“⁴ Za důležitou techniku restorativních programů považují respondenti již zmíněné kruhy s jejich využitím při přípravě odsouzených na propuštění.

Strategické cíle a kroky pro období 2021 až 2024

Na základě zjištěných informací, názorů odborníků z proběhlých workshopů a dotazníkových šetření byly formulovány překážky rozvoje restorativní justice pro nově vzniklé strategické cíle.

Pro uvedené období jsou stanoveny tři základní cíle:

- 1) Systémová změna („Vidím svět restorativně“) – prvním cílem je, aby restorativní přístupy a principy byly součástí trestní politiky, trestní legislativy. Restorativní přístup není protipólem, jeho smyslem je obohatit a doplnit současnou trestní justici, základem je spolupráce. Právě principy proměňují naše očekávání. Strategie RJ dále doporučuje systémovou podporu a koordinaci dostupnosti restorativních programů jako služby pro každého ve všech fázích trestního řízení a bez určení stupně závažnosti trestného činu.
- 2) Vzdělávání a osvěta („Vím a chápu, co je restorativní justice“) – cílem je integrovat restorativní justici do vzdělávání vhodných profesních skupin, sylaby vysokých škol, workshopy, semináře Justiční akademie, rozšiřovat koncept do širší veřejnosti prostřednictvím filmů, literatury nebo besed.
- 3) Rozvoj restorativních programů a přístup v praxi („Umím s restorativními principy pracovat“) – posledním cílem je dostupnost restorativních programů v celé České republice a jejich bezpečnost, podpora evaluace a výzkumu, podpora aktérů na poli trestní justice a nastavení spolupráce mezi státními a nestátními neziskovými organizacemi.⁵

Další poznatky z proběhlé konference

Na online konferenci měl příspěvek předseda Nejvyššího soudu, JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D., který vyslovil svou plnou podporu rozvoji restorativní justice. Zdůraznil umožnění účinnější reparace újmy na straně poškozených, převzetí zodpovědnosti na straně pachatelů trestných činů a narovnání jejich narušených vztahů. Z jeho pohledu je zásadní zaměřit se na osvětu restorativní justice – o co se jedná, jaké jsou cíle a obsah směrem k trestní justici, ale i ke společnosti. Dále by bylo vhodné vysvětlení povahy

³ Strategie restorativní justice pro Českou republiku s. 14–15 zpracované grafy z workshopů.

⁴ Strategie restorativní justice pro Českou republiku s. 51.

⁵ Strategie restorativní justice pro Českou republiku s. 20–23.

programů restorativní justice. Doporučil workshopy v Justiční akademii, sylaby vzdělávání na vysokých školách, zaměření na trendy a zahraniční praxi. Druhým řečníkem z řad soudců byl Mgr. Ondřej Kubů (Krajský soud v Českých Budějovicích), který popsal svou profesní zkušenost při využití restorativního přístupu během soudního jednání. Pro poškozené je důležité být vyslyšen, což zkouší aplikovat v soudní síni. Pokládá dotaz, zda se poškození chtějí na něco zeptat pachatele trestného činu. Na základě i negativní zkušenosti vyslovil žádost o postupy nebo nástroje, jak využívat restorativní přístup například u násilných trestných činů.

Mgr. Michal Špejra, LL.M., popsal současné nastavení společnosti charakteristické pasivitou, individualismem, nedůvěrou a chráněním si svého. Jeho myšlenka byla: „Restaurujme vlastní myšlení – to je začátek, buďme velkorysí a odpouštějící.“

Každý z 16 pozvaných řečníků online konference měl krátký časový úsek na představení svého úhlu pohledu na restorativní justici, svou dosavadní praxi a úlohu v národní strategii. Příspěvků, názorů a inovací bylo řečeno mnoho, avšak hlavní myšlenka se stále opakovala: „Všichni můžeme přispět k rozvoji především svým přístupem.“ Doporučující dokument Strategie restorativní justice pro Českou republiku je k dispozici na webových stránkách www.restorativni-justice.cz. Na webových stránkách v sekci aktualit je zpřístupněn záznam celé online konference s odkazem na YouTube.⁶

Mgr. Bc. Iva Červená, DiS.,
sociální kurátorka

⁶ Na uvedených stránkách je možné se přihlásit k odběru novinek restorativní justice a stáhnout si veškeré dokumenty.